

راهکار برون‌رفت از معضلات اجتماعی در سیره امام صادق(ع)

رئیس دانشکده مطالعات اسلامی دانشگاه اهل بیت(ع) با بیان اینکه جامعه امروز ما نیازمند آن است که عمل و رفتار خود را امام صادق کند، گفت: عمل به سیره امام صادق(ع) و ائمه معصومین(ع) راه حل برون‌رفت از معضلات اجتماعی است.

رئیس دانشکده مطالعات اسلامی دانشگاه اهل بیت(ع) با بیان اینکه جامعه امروز ما نیازمند آن است که عمل و رفتار خود را امام صادق کند، گفت: عمل به سیره امام صادق(ع) و ائمه معصومین(ع) راه حل برون‌رفت از معضلات اجتماعی است.

ميلاد امام صادق(ع) امام جعفر صادق(ع) در سن ۳۱ سالگی پس از مرگ پدر بزرگوارشان امام باقر(ع) به امامت رسیدند. امامت ایشان همزمان با سال‌های پایانی حکومت بنی امیه و سال‌های آغازین حکومت بنی عباس بود. عصر امام صادق(ع) همچنین، عصر جنبش فرهنگی و فکری و برخورد فرق و مذاهب گوناگون بود. پس از زمان رسول خدا(ص) دیگر چنین فرصتی پیش نیامده بود تا معارف اصیل اسلامی ترویج شود، به ویژه که قانون منع حدیث و فشار حکام اموی باعث تشدید این وضع شده بود. لذا خلأ بزرگی در جامعه آن روز که تشنه هرگونه علم و دانش و معرفت بود، به چشم می‌خورد.

امام صادق(ع) با توجه به فرصت مناسب سیاسی و نیاز شدید جامعه، دنباله نهضت علمی و فرهنگی پدرشان را گرفته و حوزه وسیع علمی و دانشگاه بزرگی به وجود آوردند و در رشته‌های مختلف علمی و نقلی شاگردان بزرگی تربیت کردند. شاگردانی چون هشام بن حکم، مفضل بن عمر کوفی جعفری، محمد بن مسلم ثقفی، ابان بن تغلب، هشام بن سالم، مؤمن طاق، جابر بن حیان و تعداد شاگردان امام را تا چهارهزار نفر نوشته‌اند. ابوحنیفه رئیس یکی از چهار فرقه اهل سنت مدتی شاگرد ایشان بود و خودش به این موضوع افتخار کرده است.

حجت‌الاسلام اسدالله مصطفوی، عضو هیئت علمی و رئیس دانشکده مطالعات اسلامی دانشگاه اهل بیت(ع) در گفت‌وگو با ایکن‌ا به بررسی سیره عملی و رفتاری امام صادق(ع) پرداخته که مشروح آن را در ادامه مطالعه می‌کنید.

«یکی از بحث‌هایی که در سیره امام صادق(ع) مطرح است، بحث اصلاح ذات البین و اصلاح امور بین شیعیان است. امام صادق(ع) در حدیثی به مفضل بن عمر می‌فرماید: «إِذَا رَأَيْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ مِنْ شِيعَتِنَا مُنَازَعَةً قَافَتْهَا مِنْ مَالِي»، هنگامی که میان دو نفر از شیعیان من نزاعی دیدی (بر سر امور مالی و مانند آن) با مال من، در میان آن‌ها صلح و سازش برقرار کن».

بر همین اساس یکی از اصحاب امام صادق(ع) به نام ابوحنیفه سابق الحج چنین عنوان می‌کند که بین من و دامادم بر سر میراثی نزاعی در گرفت، مفضل از آن جا می‌گذشت، کمی ایستاد و سپس گفت که هر دو به منزل من بیایید، ما آنجا رفتیم و مفضل با چهارصد درهم، اختلاف بین ما را حل کرد. سپس، به ما گفت که بدانید این پول از مال من نبود بلکه از اموال امام صادق(ع) بود که دستور فرموده هرگاه اختلافی در بین شیعیان واقع شد، به وسیله دارایی امام آن‌ها را صلح دهم.

این سؤال مطرح می‌شود که آیا امروز و در دوران ما به این سیره امام صادق(ع) عمل می‌شود؟ وجود محاکم قضایی فراوان که بیشتر آن‌ها بابت اختلافات مالی است، نشان از این دارد که متأسفانه به این جنبه از سیره امام صادق(ع) عمل نمی‌شود. زمانی اختلافات ایجاد شده میان مردم به صورت کدخدا منشانه حل و رفع می‌شد و طرفین دعوا احترام بزرگتر را حفظ می‌کردند اما زمانی اتفاق می‌افتد که دیگر بحث بزرگتری و احترام وجود ندارد و طرفین دعوا به دنبال پول هستند که در این گونه موارد اقوام و آشنایانی از طرفین دعوا که صاحب مال و مکتب هستند، می‌توانند ورود کرده و اختلافات را با اموال خود و به تأسی از سیره امام صادق(ع) حل کنند. اگر ما خود را شیعیان واقعی امام صادق(ع) بدانیم، زمانی که بین شیعیان اختلاف می‌افتد، می‌توانیم گرفتاری آن‌ها را حل کنیم.

یکی از اعتقادات شیعیان بحث عرضه اعمال بر امام(ع) است. خداوند متعال در قرآن کریم می‌فرماید: «وَقُلْ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ؛ و بگو (هر کاری می‌خواهید) بکنید که به زودی خدا و پیامبر او و مؤمنان در کردار شما خواهند نگرست». لذا طبق فرمایش صریح قرآن کریم، مؤمنان که منظور همان ائمه معصومین و اهل بیت(ع) هستند، بر اعمال مردم و به ویژه شیعیان واقف هستند.

شیخ طوسی از داوود بن کثیر رقی روایت کرده که گفت: نشسته بودم خدمت حضرت امام صادق(ع) که ناگاه ابتدا از پیش خود به من فرمود: ای داوود! به تحقیق که عرضه شد بر من عمل‌های شما روز پنجشنبه، پس دیدم در بین اعمال تو، صلح و احسان تو را به پسر عمویت، پس این مطلب مرا خشنود کرد. همانا صلح تو مر او را، سبب شود که عمر او زود فانی و اجل او منقطع شود.

داوود گفت: مرا پسرعمویی بود مُعاند و دشمن اهل بیت(ع) و مردی خبیث. خبر به من رسید که او و عیالاتش بد می گذرانند، پس برای نفقه او براتی نوشتم و نزد او فرستادم پیش از آنکه به سوی مکه توجه کنم، چون به مدینه رسیدم، امام صادق(ع) مرا بدین مطلب خبر داد.

امروز در محلات شهرهای مختلف فقرای زیادی زندگی می کنند که توانگران باید بدون اینکه به دین و مذهب و تفکرات آن ها بنگرند، با تاسی به سیره امام صادق(ع) از ایشان دستگیری کرده و محرومیتشان را مرتفع کنند. اینکه فلان فرد در نماز جمعه شرکت می کند یا خیر؟ نماز می خواند یا نمی خواند؟ اصلاً مهم نیست و چنانچه هر یک از افراد به کمک مالی نیاز دارند، باید به ایشان کمک کرد.

در بحث کمک به فقرا نیز چگونگی کمک کردن به آن ها موضوع بسیار مهمی است. در سیره امام صادق(ع) کمک به نیازمندان به گونه ای بود که نیاز آن ها را کاملاً مرتفع می کرد. امروزه ممکن است فقرا به ما مراجعه کنند و ما با مبلغ بسیار ناچیزی آن ها را رد کنیم که به هیچ وجه نیاز آن ها را رفع نمی کند، اما در سیره امام صادق(ع) این گونه نبود و امام(ع) نیاز فقرا را به صورت کامل برطرف می کردند.

ابوجعفر خثعمی که یکی از اصحاب امام جعفر صادق(ع) است حکایت می کند که روزی حضرت صادق(ع) کیسه ای که مقدار پنجاه دینار در آن بود، تحویل من داد و فرمود: این ها را تحویل فلان سید بنی هاشم بده و به او نگو از سوی چه کسی ارسال شده است. خثعمی می گوید: هنگامی که نزد آن شخص تهیدست رسیدم و کیسه پول را تحویل او دادم، پرسید: این پول از طرف چه کسی برای من فرستاده شده است؟ و سپس گفت: خداوند جزای خیرش دهد. صاحب این کیسه، هرچند وقت یک بار، مقدار پولی را برای ما می فرستد و ما زندگی خود را با آن تأمین و سپری می کنیم. ولی جعفر صادق(ع) با آن همه ثروتی که دارد، توجهی به ما ندارد و چیزی برای ما نمی فرستد و هرگز به یاد ما فقرا نیست.

امام صادق(ع) با اینکه از سوی این فرد محتاج به بی توجهی متهم شدند اما حاضر نشدند تا نام خود را برای او فاش کنند. این مسئله نشان دهنده آن است که کمک کردن به فقرا و نیازمندان بدون اینکه آن ها از نام و نشان فرد یاری دهنده آگاه شوند، اجر و ثواب بیشتری دارد. متأسفانه عده ای هستند که اگرچه به دیگران کمک می کنند، اما همواره نام خود را در بوق و کرنا کرده و همه جا به عنوان حامی فقرا عنوان می کنند اما باید بدانیم که اگر کمک کردن برای خدا باشد، نیازی به داد و فریاد ندارد.

روزی امام صادق(ع) وارد حمام شدند. صاحب حمام به ایشان گفت: اگر اجازه بدهید، حمام را به خاطر شما خلوت کنم. آن حضرت فرمود: «نه! نیازی به این کار نیست، کار مؤمن آسانتر و سبکتر از این است». بسیاری از بزرگان بودند و هستند که طبق سیره امام صادق(ع) بدون حافظ و مانع و در سادگی در میان مردم حاضر می شوند و همواره در میان مردم هستند.

یکی از مشکلات امروز جامعه ما این است که قبح رفتارهایی مانند ناسزا گفتن و فحش دادن از بین رفته است. عمرو بن نعمان جعفی می گوید: امام صادق(ع) دوستی داشت که هر جا می رفت، هیچ گاه از او جدا نمی شد. روزی همراه امام صادق(ع) در بازار کفش دوزان حرکت می کرد و غلام خود را که اهل سند (هند) بود همراه داشت و پشت سر آن دو در حرکت بود. آن مرد سه بار برگشت و نگاه کرد ولی غلام را ندید، در بار چهارم که نظر انداخت، از سر ناراحتی گفت: کجایی تو، مادر فلان؟

با شنیدن این سخن، امام صادق(ع) دست خود را بلند کرد و پیشانی خویش را در دستان گرفت و سپس فرمود: «سبحان الله! تو به مادرش تهمت می زنی؟ من تاکنون می پنداشتم که تو از پارسایی بهره ای داری، اما اکنون می بینم که تو را هیچ بهره ای از پارسایی نیست». آن مرد گفت: فدایت شوم، مادر او زنی سندی و مشرک است. امام(ع) فرمود: «مگر نمی دانی که هر ملتی شیوه خاصی برای ازدواج دارند (که آن شیوه بر اساس باورهای خودشان پسندیده و قابل احترام است). از من دور شو! عمرو بن نعمان جعفی می گوید: دیگر هیچ گاه ندیدم که آن مرد همراه امام صادق(ع) حرکت کند تا آنکه مرگ میان آنان جدایی انداخت.»

متأسفانه امروز حتی نوجوانان کم سن و سال نیز ناسزاهای رکیک به یکدیگر نسبت می دهند. اگرچه اغلب این افراد در ایام عزاداری امام صادق(ع) و ائمه معصومین(ع) در مراسم مختلف شرکت می کنند اما باید بدانند که برای حرکت در مسیر صحیح اسلامی و مذهبی باید به سیره امام صادق(ع) و ائمه(ع) رجوع کنیم. البته حضور در مراسم مذهبی و هیئت های مختلف بسیار مهم است ولی مهمتر از آن این است که عمل و رفتار خود را با عمل و رفتار امام صادق(ع) مطابق کنیم.

فردی نزد امام صادق(ع) آمد و به ایشان عرض کرد که نزد پسرعمویتان بودم و او نسبت به شما بدگویی کرد و هرچقدر که توانست به شما ناسزا گفت. امام صادق(ع) با شنیدن این سخن، وضو گرفتند و پس از خواندن دو رکعت نماز، برای پسر عموی خود دعا کردند. درس اخلاقی امام صادق(ع) در این روایت، عفو و بخشش است، لذا چنانچه جامعه ما نیز به امام(ع) تاسی کرده و مردم راه عفو و گذشت را به جای تلافی و دعوا انتخاب کنند، بسیاری از معضلات اجتماعی حل خواهد شد. سیره امام

صادق(ع) و ائمه معصومین(ع) راه حل برون رفت از معضلات و مشکلات اجتماعی است».